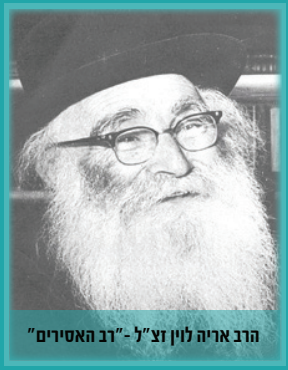
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שבת סוכות

ט"ו תשרי תשפ"א

גליון מספר 188

דרך חיים

קשר ישיר יש בין שמחת חג הסוכות לכפרת יום הכיפורים. החטא מביא עקמומיות בלב, אותה עקמומיות גורמת לצער. כאשר האדם זוכה לשוב בתשובה לפני ה', "תשובה תולה ויום הכיפורים מכפר", אותה עקמומיות שבלב מתפשטת ומתיישרת. אדם ישר שורה בשמחה, כדברי דוד המלך "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה" (תהלים צז). זו גם סגולת התורה שמביאה שמחה ללב משום שהיא ישרה, "פקודי ה' ישרים משמחי לב" (שם יט).

על אדם הראשון נאמר "עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו חשבנות רבים" (קהלת ז כט). כל עוד היה האדם לבדו היה ישר כפי שעשהו אלהים, אך מרגע שנעשה מהאחד הישר - שניים נתעקמה צורתם משום שביקשו חשבונות רבים ולא חשבון אחד ישר. ובעקבות החטא שהפר את הישרות מוזכר לראשונה צער, אצל האשה - "הרבה ארבה עצבונך והרנך בעצב תלדי בנים" (בראשית ג טז), ואצל האיש - "בעצבון תאכלנה" (שם יז). אך קודם לכן לא שייך כל צער, כי הישרות שהייתה טרם חטא לא מביאה צער, אלא אדרבה גורמת לשמחה.

מסופר מרן הגרי"ז סולבייצ'יק מבריסק שבאו אליו להתפלל תפילת ערבית, אך טרם הגיע הזמן, ובינתיים קפצו וריקדו הילדים על מיטתו שהייתה נוכחת בחדר. אחד הנוכחים אמר שהילדים שמחים ועליזים משום שאין להם את טרדות החיים, ענה הרב מבריסק ואמר שאין זו הסיבה, אלא שהאדם מטבעו הוא אדם שמח, בריה שמח. אדם שיכור מיד שמח משום שמתגלה הנקודה הטבעית שלו בלא מחסומים, לכן אצל ילדים מתגלה השמחה כי הם קרובים אל הצורה המקורית שבה ברא הקב"ה את האדם. אפשר לבאר את דבריו שהסיבה שהאדם בטבעו שמח הוא משום שהאדם בטבעו ישר.

אמנם אם השמחה בחג הסוכות מגיעה מכח הישרות לה זכינו בכפרת יום הכיפורים, מדוע אין השמחה מתחילה למחרת יום הכיפורים אלא דווקא בט"ו בתשרי? ידועים דברי המדרש על הפסוק "ולקחתם לכם ביום הראשון" - "ראשון לחשבון עוונות". ומבאר הטור (אורח חיים תקפא): "משל למדינה שחייבת מס למלך ולא נתנו לו בא אליה בחיל לגבותו, כשנתקרב אליה בעשרה פרסאות יצאו גדולי המדינה לקראתו ואמרו לו אין לנו מה ליתן לך הניח להם שליש, כיון שנתקרב יותר יצאו בינוני העיר לקראתו הניח להם שליש השני, כשנתקרב יותר יצאו כל בני העיר לקראתו והניח להם הכל, כך המלך זה הקב"ה בני המדינה אלו ישראל שמסגלים עוונות כל השנה, ערב ר"ה הגדולים מתענין ומוותר להם שליש עוונותיהם, בי' ימים בינונים מתענין ומוותר להם ב' שלישים, ביום הכיפורים הכל מתענין ומוותר להם הכל, במוצאי יום הכיפורים עוסקים במצות סוכה ולולב ואין עושין עוונות, לכך קורא י"ט ראשון - ראשון לחשבון

המשך בעמוד הבא

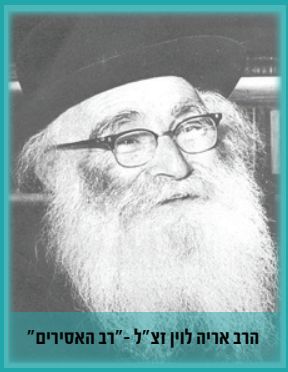
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

דרך חיים

עוונות", כלומר הסיבה שהוא ראשון לחשבון עוונות הוא משום שעד אז טרודים במצוות החג. אמנם מדברי הגר"א (אורח חיים תרכד) משמע שכפרת יום הכיפורים נמשכת הלאה עד י"ד תשרי. וממילא מובן למה אין אומרים תחנון וצידוק הדין בימים אלה שבין יום כיפור לסוכות, כי הם מעין יום-טוב כמקצת יום הכיפורים.

אזי מובן שמיד שמסיימים את ימי הכפרה בי"ד בתשרי מתחיל יום שמחתנו בט"ו תשרי - חג הסוכות. גם הכפרה עצמה היא יום שמחה, כפי שאומרת המשנה (תענית ד ח): "אמר רבן שמעון בן גמליאל, לא היו ימים טובים לישראל כחמישה עשר באב וכיום הכיפורים". וכן אומרת הגמרא בבא בתרא (קכא) שיום הכיפור נקבע כיום שמחה משום שהוא יום סליחה ומחילה. רבנו יונה (שערי תשובה) מבאר שזוהי הסיבה שמרבים באכילה בתשיעי שמרבים את השמחה במה שעוד מעט והנה מתכפרים העוונות שלנו. אבל לאחר כלות זמן הכפרה והתיישרות הלבבות מגיע "זמן שמחתנו", שמחה יתירה, בבחינת "ישרים יעלזו". לכן בימים אלה הייתה שמחה מיוחדת במקדש שמי שלא ראה אותה לא ראה שמחה מימיו. ובמהלך אותה שמחה היו מרבים במאמרים העוסקים בשבח הכפרה - "אשר ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו... אשר זקנותנו שכפרה את ילדותנו... אשר מי שלא חטא ומי שחטא ישוב וימחול לו..." (סוכה נג.). שורש השמחה בימים אלו יונק מהטהרה והכפרה המיוחדת של ימים אלה עד שמגיעים אל השמחה המופלאה.

שבת שלום וחג שמח!

חיים אידלס

טלפון: 1700-700-999 | דוא"ל: ish.tsadik@gmail.com | אתר: www.ish-tsadik.org.il

הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

שלמה המלך אומר: "טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה באשר הוא סוף כל האדם והחי יתן אל לבו" (קהלת ז ב). רבי אריה שאל פעם מהי ההדגשה וההוספה כאן: באשר הוא סוף כל האדם"?

והסביר ר' אריה עניין זה כך: ישנם שני מיני אבלות- אבלות אחת, היא על מיתת אדם צעיר בדמי ימיו, והאבלות השניה, היא על מיתת אדם זקן בא בימים. החילוק ביניהם הוא שמיתת צעיר מזעזעת ומחרידה את האדם, אבל אינה מעוררת אותו לחשבון נפש נוקב על עצמו ועל מצבו, כי הוא חש שהמקרה לא נוגע אליו ולא תבוא אליו, שהרי ארע כאן מקרה חריג שאינו שייך לרוב בני האדם. מה שאין כן מיתת אדם זקן, אמנם אינה גורמת לזעזוע ולסערת נפש, אבל היא מעוררת את האדם לחשבון נפש נוקב "באשר הוא סוף כל האדם". הוא נזכר לפתע כי כך דרכו של עולם, ואין מי שנמלט מיום המוות, וגם הוא סופו למות בימי זקנותו, ומוטל עליו להכין את עצמו כראוי וכנדרש לכך.

אמר ר' אריה כי ענין זה רמז שלמה המלך בכתוב בקהלת. אין הקב"ה מבקש את הזעזוע וסערת הרגשות בבית האבל שאין חשבון נפש בצדו, אלא הקב"ה רוצה את ההליכה לבית האבל אשר מתעורר בו האדם לחשוב כי כך סוף כל האדם, היינו בית האבל על מיתת זקן בסוף ימיו, שבזה אמנם אין הלם וזעזוע, אך ישנה התעוררות מעשית לחשבון נפש. על זה אמר "טוב ללכת" כי רק כך מתעורר האדם לשפר את דרכיו ומעשיו.

(דרך אבות)

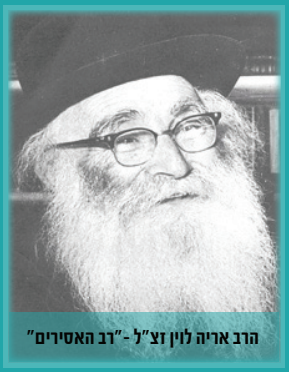
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

חג הסוכות יחל ביום שבת קודש הקרוב ויסתיים בשבת הבאה בחג שמיני עצרת. חג זה הוא אחד מג' רגלים, ובשל כך נוהגים גם היום (על אף שלא ניתן לקיים את מצות העליה לרגל מן התורה) לטבול טרם כניסת החג. אמנם בשנה זו בשל המצב הבריאותי אין הדבר אפשרי, ולכן ננהג ברחיצת ט' קבין (כפי שהסברנו באריכות בגליונות ראש השנה ויום הכיפורים כיצד לעשות זאת) או בטבילה במ' סאה של מים שאובין למי שהדבר אפשרי לו. קודם החג יש להסתפר, להתגלח (למי שנוהג) ולגזוז את הציפורניים כדי להיכנס לחג שמחים והדורים. לשם ההקפדה על עניין זה תיקנו חכמינו ז"ל שאין מתגלחים ומסתפרים בחול המועד, על מנת שאנשים ייכנסו למועד מסודרים ולא יסמכו על פעולות אלו אחר יום-טוב ראשון במהלך ימי חול המועד. בעניין הגילוח בחול המועד נטה הרב פיינשטיין להתיר לכבוד שבת למצטער מאד שרגיל להתגלח כל יום (אגרו"מ או"ח א קסג), וכך מקובל לומר בשם דודי זקני הגאון רבי צבי פסח פרנק (דבר חברון תקמג). אולם הפוסקים החמירו מאד בדבר וחלקו נחרצות (דברי ישראל ח"א סימן קמ, שש"כ סו כג, חזון עובדיה, באר משה ח"ז סימן כ, מועו"ז ח"ד סימן רצז), ולמיקל במצטער מאד ורגיל כל יום בגילוח יש על מה לסמוך.

בשעת הדלקת נרות הנשים תדלקנה נרות בסוכה, שמעתה תהיה ביתנו. יש להקפיד להדליק נרות באופן בטוח בסוכה (כגון באקוריום המיועד לכך) או בסמוך לסוכה במקום בו הנרות לא ייכבו- שסכנה חמורה מאיסור. בשעת הדלקת הנרות הנשים תברכנה "להדליק נר של שבת ויום טוב". למנהג האשכנזים הנשים מוסיפות לברך "שהחיינו", ולמנהג בני ספרד יוצאות בברכת הבעל בשעת הקידוש.

אחר התפילה אוכלים סעודת ליל החג בסוכה. קודם הקידוש (ובבל ערב מימות החג, ויש הנוהגים כן קודם כל סעודה) מזמינים את האושפיזין לסוכה, לפי הנוסח הנדפס בסידורים. בקידוש החג יש להוסיף את ההוספות המיוחדות לשבת. אחר הקידוש נברך ברכת "לישב בסוכה" ו"שהחיינו". ויש לדעת כלל גדול- שמצוות מן התורה צריכות כוונה, ואדם שחלילה לא יכוון לא ייצא ידי חובתו. על כן אדם שנכנס לסוכתו בלילה הראשון מחויב לכוון לצאת ידי חובת המצווה שכתובה בתורה. ובמצווה חביבה זו ישנן דעות רבות הסוברות שחייבים גם לכוון את טעם המצווה ולא די בכוונה לצאת ידי חובת המצווה שציוונו

המשך בעמוד ההבא

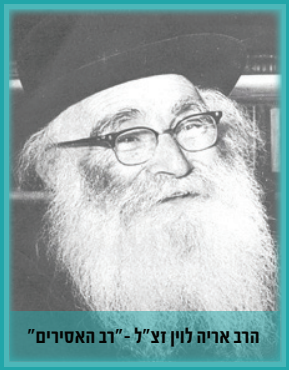
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

הבורא. לכן לדעתם צריך גם לכוון שאנו יושבים בסוכה זכר לענני הכבוד שהקיפו את בני ישראל כשיצאו ממצרים וזכר לסוכות שעשו בני ישראל ביציאתם ממצרים בכדי להישמר מהשמש היוקדת. ופסק מרן הגרש"ז אויערבאך שאדם שלא כיוון כך נחשב כמי שאוכל מחוץ לסוכה וצריך לשוב ולברך "לישב בסוכה" לאחר מכן בצירוף כוונה זו. לכן נכון להקפיד בעניין זה וללמדו את כל בני הבית עוד קודם ברכת "לישב בסוכה".

אחר נטילת ידיים נברך על הפת (ואין חוזרים ומברכים את ברכת "לישב בסוכה", אשר יצאנו ידי חובתה בשעת אמירת הקידוש). בלילה הראשון ישנה חובה על הגברים לאכול 'כזית' (27.5 גר') לחם אחר הקידוש, ואם ניתן עדיף לאכול שיעור של כביצה (57.5 גרם) לחם. יש לאכול את כל ה'כזית' ללא הסחת הדעת והפסק בדיבור. הטעם לדבר משום גזירה שווה אותה למדו חז"ל מליל ט"ו של חג המצות לליל ט"ו של סוכות, שכשם שבליל הסדר שחל בליל ט"ו בניסן אנו אוכלים שיעור של שני 'כזית' מצה או לפחות 'כזית' אחד כך גם בחג הסוכות החל בליל ט"ו בתשרי. נכון להקפיד שלא לטבול את ה'כזית' הראשון שאוכלים אחר ברכת "המוציא" בסלט או בדגים, כדי שיוכל את השיעור הנכון מהפת בלבד. אמנם מנהג רווח הוא לטבול את החלה בדבש (ויש שטבלו גם במלח), כפי שיש הנוהגים מראש השנה ועד שמיני עצרת. אדם ששוהה בבידוד ויש באפשרותו להגיע אל הסוכה לבדו, בלי חשש של הדבקה או מפגש עם שאר אנשים - יאכל 'כזית' מדאורייתא בסוכה בליל החג, יברך ברכת המזון בסוכה, וימשיך את שאר סעודתו במקום בו מקיים את הבידוד. אם אין הדבר מעשי פטור האדם ממצות הסוכה, וכמובן שאינו מזמין 'אושפיזין', שאין הזמנתם תלויה אלא בסעודה בסוכה בלבד.

אין ישנים שינת עראי מחוץ לסוכה, כאשר חיוב זה נאמר דווקא על הגברים, שכאמור רק הם מחויבים בישיבה בסוכה. ניתן לאכול אכילת עראי מחוץ לסוכה (פחות מ'כזית' מזונות או שאר מאכלים ומשקים), אך המקפיד לאכול כל דבר בסוכה תבוא עליו ברכה. את עיקר עיסוקנו נעשה בסוכה. אמנם נקפיד שלא לעשות בסוכה דברים בזויים, ולכן אין להשאיר כלים מלוכלכים בסוכה. כיוון שישנה קדושה גדולה בסוכה נכון להקפיד לדבר בתוכה דברי תורה, ובמיוחד להימנע מלשון הרע ורכילות.

מצוה יקרה נוספת יש בחג הסוכות - מצות ארבעת המינים. מן התורה החיוב ליטול ד' מינים הוא ביום

המשך בעמוד ההבא

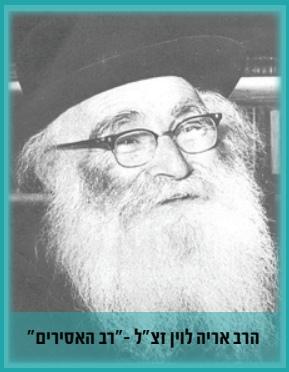
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

הראשון, אך חכמים אסרו את נטילת ד' המינים בשבת, מחשש שמא יטול אדם ד' המינים ארבע אמות ברשות הרבים (שיש בזה משום איסור הוצאה מרשות לרשות) על מנת ללמוד כיצד ליטלם. ולימוד גדול יש לנו מעניין זה על כוחם של חכמים לעקור מצוה מן התורה, וכן על חומרת חטאו של אדם יחיד שבשל כך אנו עוקרים את המצוה מן התורה לכלל הציבור. על כל פנים גם הנטילה בימי חול המועד היא חיוב מדרבנן (אך יש לזה כמה משמעויות להקל בדינים מסוימים של כשרות המינים, ויש להתייעץ על כך עם מורה הוראה). יש הנוהגים ליטול את ד' המינים דווקא בתוך הסוכה, ויש שאין מקפידים בזה. קודם הנטילה ייקח את הלולב ביד ימינו, כאשר ההדס אגוד לימינו והערבה לשמאלו, ואת האתרוג ביד שמאל כשהפיטם הפוך כלפי מטה. יברך "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצוונו על נטילת לולב" ויהפוך את האתרוג כך שהפיטם יהיה כלפי מעלה ויצמיד ידיו. ביום הראשון מוסיף ומברך "שהחיינו" (ובשנה זו מברכים כן ביום א' של חול המועד). לאחר מכן מנענע את ד' המינים יחד, כאשר יש מנהגים שונים בסדר הנענועים, וכל אחד יעשה כמנהגו. בנות אשכנז נוטלות את ד' המינים בברכה, ואילו בקרב בנות ספרד יש שנוטלות בברכה ויש שלא נוטלות ד' המינים כלל.

בשעת ההלל מחזיקים את ד' המינים ומנענעים אותם בשעת אמירת "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו" ו"אנא ה' הושיעה נא". לאחר ההלל אומרים 'הושענות' ומקיפים עם ד' המינים את בימת הקריאה בתורה, כשבמרכזה עומד אחד המתפללים עם הספר תורה בידו. השנה ביום טוב הראשון שאין נוטלים את ד' המינים אומרים הושענות המיוחדות לשבת ("אום נצורה" "כהושעת אדם") בלא הוצאת הספר תורה ובלא הקפת הבימה. מניין שמתקיים השנה מחוץ לבית הכנסת יקיפו את מקום הקריאה בתורה שלהם, ואם יש ציבור שאין בידם ספר תורה ואין באפשרותם להתפלל בבית הכנסת יכולים להקיף שולחן ולהניח עליו תנ"ך. אמנם אדם שמתפלל ביחידות עקב המצב הבריאותי או מכל סיבה אחרת - לא מקיים את ההקפות, שלא נתקנו אלא לציבור, אך אומר את ההושענות כרגיל.

לאחר מכן אומרים קדיש שלם וקוראים את מגילת קהלת. נחלקו פוסקי אשכנז אם לברך קודם קריאת המגילה כשקוראים אותה מקלף וכתובה כדין או לא, וכל מקום יעשה כמנהגו. והנוהגים לברך על קריאתה מברכים גם "שהחיינו", ויש שלבשו בגד חדש כדי לצאת ידי הספק. ורוב בני ספרד לא נהגו לקרותה, וחלק מבני תימן נהגו לקרות כולה או חלקה.

המשך בעמוד ההבא

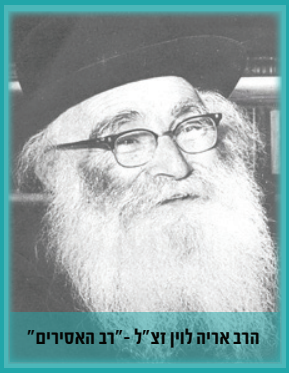
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

במוצאי החג הראשון עושים הבדלה כבכל מוצאי שבת, וקודם השתייה יברך המבדיל את ברכת "לישב בסוכה". לאחר מכן נזמין את יצחק אבינו ע"ה- האושפיזין של יום השני טרם עריכת סעודת 'מלוה מלכה' בסוכה.

בכל יום מימות חול המועד אומרים הלל שלם, 'הושענות' השייכות לאותו יום, קוראים בתורה את קרבן היום ומתפללים תפילת מוסף של שלש רגלים. אדם שלא יכול להתפלל במניין אומר אף הוא הלל שלם, ואם הדבר מעשי נכון שיבקש משני אנשים שישמעו את אמירתו את ההלל ויענו על אמירתו "הודו לה' כי טוב". ואם הדבר מעשי מבחינה בריאותית ראוי לאדם להתפלל בסוכה כאשר נאלץ להתפלל ביחידות משום שהשכינה שרויה שם כשם ששרויה בכל מקום שיש בו עשרה מישראל.

נכון לאכול סעודות חג בסוכתו במהלך ימות חול המועד, ולהרבות בשמחה לקיים את מצות "ושמחת בחגך" שנאמרה בתורה על חג הסוכות. וכתב הגאון מוילנא שהיא אחת המצוות הקשות שבתורה- להישאר בשמחה במשך כל שבעת ימי החג, ובמיוחד במצב של היום יש להתאמץ במצוה יקרה זו של שמחה בחג.

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

שו"ת

עם הרב חיים אידלס

שאלה | באם לא נוכל לצאת לבית הכנסת, האם יהא מותר לי להקיף עם הלולב את השולחן בבית?

תשובה | מרן השו"ע פסק (אורח חיים תרס א) שנוהגים להניח ספר תורה על הבימה ואז להקיף פעם אחת, ובהושענא רבה שבע פעמים. והטעם הוא משום שהבימה נחשבת כמו מזבח (מ"ב), ובקיצור שו"ע (סימן קלז) כתב שצריך שארון הקודש יהא פתוח בשעת ההקפות, ואם אין ספר תורה בבית הכנסת או שלקחו אותו למניין אחר, דעת הבכו"י (שם) שאסור להקיף ודעת מרן הבן איש חי (האזינו) שאפשר להקיף, ואם אפשר יש להניח תנ"ך.

באדם הנמצא בבית למד בעל הכף החיים מדברי מרן הבא"ח שאפשר כמו בביהכנ"ס להקיף את השולחן (שדומה למזבח) בלי להניח עליו שום דבר, ורק אם מקיפים כסא יש להניח עליו תנ"ך. אבל למעשה, נוהגים כבעל הא"א (מהדו"ת סוף סימן תרנא) שביחיד אין מקיפים בכלל גם לא עם תנ"ך, כי כל ההקפות הן דווקא בציבור.

אגב, ראוי להעיר לאלו שמקצרים את ההקפות ועולים דרך הבימה ויורדים בצד השני, משום שאין להם סבלנות לעשות את כל העיקוף, שלדעת הבכו"י הם לא קיימו את המנהג, כי צריך להקיף הקפה שלימה.

טלפון: 1700-700-999 | דוא"ל: ish.tsadik@gmail.com | אתר: www.ish-tsadik.org.il